

DE BINDING AAN DE BELIJDENIS VANUIT DE HISTORIE BELICHT.

Door: Drs. O. Mooiweer.

Binding aan de belijdenis is iets anders dan band aan de belijdenis. Je kunt ergens een band aan hebben zonder er aan gebonden te zijn. Nu is het begrip belijdenis onder ons een vertrouwde term geworden. We weten wat we ermee bedoelen. Maar het is toch goed om bij voorbaat vast te stellen, dat we geen discrepantie aanvaarden tussen belijden en belijdenis zoals het vooral na de Tweede Wereldoorlog in Ned. Herv. kring gegroeid is rondom artikel 10 van de nieuwe KO waarin wordt geponeerd, dat de kerk weert al wat haar belijden weerspreekt. Men vindt dan het woord belijdenis te statisch en kiest liever voor de term belijden, omdat men meent, dat een dergelijk werkwoord de dynamiek van de kerk vertolkt.

HET KARAKTER VAN DE BELIJDENIS.

We willen ons eerst nader bezinnen op het karakter van de belijdenis. We bezitten als Ned. Geref. Kerken de volgende belijdenisgeschriften:

1. DE APOSTOLISCHE GELOOFSBELIJDENIS, ook wel genoemd: DE TWAALF ARTIKELEN VAN HET GELOOF.

Deze ontstond voor het grootste deel in de 2e eeuw na Chr. uit een oude Doopbelijdenis in Rome, als volgt luidend:

"Geloofst gij van ganser harte in God, de Vader, de Almachtige, Schepper van alle dingen, die zichtbaar en onzichtbaar zijn?"

Antwoord: Ik geloof.

En in Jezus Christus, zijn Zoon?

Antwoord: Ik geloof.

Geboren uit de Heilige Geest en de maagd Maria?

Antwoord: Ik geloof.

En in de Heilige Geest, de heilige algemene kerk, vergeving van zonden, opstanding des vleses?

En de dopeling sprak: Ik geloof.

2. DE GELOOFSBELIJDENIS VAN NICEA (325), die echter niet op het concilie van Nicea is vastgesteld, maar op dat van Constantinopel (381) en daarom ook wel genoemd wordt: Het Nicaeno-Constantino-politanum.

3. GELOOFSBELIJDENIS VAN ATHANASIUS of QUICUNQUE. Deze belijdenis is nl. zelf niet van Athanasius, maar wel vrucht van de strijd, die Athanasius voerde o.a. tegen het Arianisme. Ze dateert uit de 6e eeuw. Aangezien deze drie belijdenisgeschriften in bijna alle kerken worden beleden, worden ze ook wel de oecumenische belijdenisgeschriften of symbolen genoemd.

Dan kennen we REFORMATORISCHE BELIJDENISGESCHRIFTEN.

Ze zijn ontstaan in of vlak na de tijd van de reformatie en geven in het bijzonder weer wat de reformatie in de Bijbel las. De Reformatie schafte de oude symbolen niet af, maar aanvaardde ze hartelijk en spitste ze vervolgens toe op de theologische problemen, die toen aan de orde waren.

We hoeven in onze opsomming niet dieper op één en ander in te gaan, omdat we bepaalde gegevens als bekend mogen veronderstellen.

De Heidelbergse Catechismus wordt steeds vooropgesteld, hoewel chronologisch eerst de Nederlandse Geloofsbelijdenis of Confessio Belgica aan de

orde zou moeten komen. De eerstgenoemde dateert van 1563 en de tweede van 1561. Daar is dan in de 17e eeuw nog een belijdenisgeschrift aan toevoegd, de omstreden Dordtse Leerregels of Vijf Artikelen tegen de Remonstranten, opgesteld door de Nationale Synode van Dordrecht in 1618/1619. Deze drie Reformatorische belijdenisgeschriften worden ook wel genoemd de **DRIE FORMULIEREN VAN ENIGHEID**, omdat ze eenheid wilden brengen onder allen, die de reformatorische leer belijden. In de praktijk worden ze soms ironisch, de drie formulieren van ONenigheid genoemd, omdat er door verschil van interpretatie en door de wijze waarop aan dergelijke kerkelijke papieren gebonden werd, twist werd gekweekt en scheuringen werden geforceerd.

VERSCHILLENDE NAMEN.

We noemden reeds het woord symbool. Dat is de meest algemene benaming van de oude belijdenisgeschriften. Het Griekse woord symbool duidt eigenlijk een teken aan, waaruit men iets kan opmaken: een herkenningsteken of zinnebeeld.

In de tijd van de zgn. grote reformatie moest de waarheid van God opnieuw gesteld worden tegenover de leugen van de mensen. Daarom zijn die reformatorische belijdenisgeschriften ook breder opgezet en bevatten ze een grotere rijkdom dan de belijdenisgeschriften van de oude kerk. Een bekende naam is: confessie. Dat betekent: belijden. We belijden onze zonden, we belijden ons geloof, we belijden de Naam van onze God. Ook kan de naam apologie worden toegepast op de belijdenis. Gods kerk heeft met een vijandige wereld te maken. Ze komt in die boze wereld op voor het goed recht van de leer van de reformatie. Daartoe hanteert ze de belijdenis als wapen ter verdediging. De NGB heeft iets van een apologie. Een volgende naam is: Consensus-overeenstemming. Er kunnen tussen bepaalde kerken verschillen bestaan inzake bepaalde punten van het belijden. Men moet dan zoeken naar de nodige eenheid. En wanneer men die toereikend gevonden heeft, komt men tot een consensus als uitdrukking van het gemeenschappelijk geloof. Hier wordt de opdracht vervuld om te zoeken niet naar wat scheidt, maar naar wat samenbindt. Calvijn schreef in de inleiding van de latijnse uitgave van zijn catechismus, dat de beste manier om de onderlinge eendracht in de leer te betuigen gelegen is in het toezenden en aanvaarden van elkaars confessies. Dan kennen we de betiteling: Canones: leerregels. Daarmee wordt aangegeven, dat de belijdenis niet alleen functioneert als formulier van enigheid, maar ook als formulier van zuiverheid. Bij leerregels gaat het nu in het bijzonder om de strijd voor de waarheid en de afscherming tegen dwaalleer. Een duidelijk voorbeeld bezitten we in de Dordtse Canones.

Catechismus. Dat is voor ons wel de meest vertrouwde uitdrukking. Onderwijzing in de christelijke leer. Een catechismus-denk vooral aan de Heidelbergse catechismus-richt zich meer naar binnen dan naar buiten, hoewel dat uiteraard niet betekent, dat de kerk zich via een catechismus in zichzelf opsluit en geen aandacht meer zou hebben voor wat zich buiten haar muren voltrekt.

VERSCHILLENDE MOTIEVEN.

Aan dit alles liggen verschillende motieven ten grondslag. Je kunt de belijdenis beschouwen en betitelen als een weergave van de essentiële punten van de leer van de kerk, op de Bijbel gegrond. Dat is de betekenis van het woordje: belijden - hetzelfde zeggen. Belijdenisgeschriften zeggen hetzelfde als de Bijbel, maar dan met eigen menselijke woorden. Dat zullen we steeds moeten blijven inbouwen in onze benadering van de belijdenis van de kerk. Waar we dat vergeten, doen we alsof Bijbel en belijdenis nevenschikt zijn. We kunnen het beeld gebruiken van de weerkaatsing van de zon in het water. Al geeft de weerkaatsing een helder beeld van de zon, ze is de zon zèlf niet. H. Volten komt tot de volgende vijf motieven:

1. een doxologisch motief
2. een gemeenschapsmotief
3. een pastoraal catechetisch motief
4. een pastoraal anti - heretisch motief
5. een mondiaal motief

Ik heb de indruk, om me daartoe te beperken, dat vanwege de strijd om de handhaving van de belijdenis de eeuwen door dat doxologisch motief ernstig verbleekt is. De belijdenis bedoelt God te eren, God te loven en te danken voor het grote wonder van Zijn genade. Daarom zijn in het NT de geloofsbelijdenissen meer dan leerstellige uiteenzettingen. Het zijn vaak hymnen, zie Fil.2:6-11. Jezus is Here. Daarmee, met die confessie staat of valt de hele kerk. Maar waar de kerk positief en beslist gekozen heeft voor Hem, die haar Here en Heiland is, daar moet zij het uitjubelen de wereld in. "Er zingt iets op uit de diepten der door God aangeraakte existentie, een echo van het Woord in de verlorenheid, een onmetelijke vreugde over het nooit geheel te omvatten Heil" (A.A. van Ruler). De twaalf artikelen kunnen gezongen worden. Hoe vaak bereiken de drie formulieren van enigheid niet de hoogte van een lied. Dan zingt de kerk in haar belijdenis van Gods goedheid en barmhartigheid, van Zijn genade in Christus Jezus.

Dit stelt ons wel voor een bepaalde vraag. Kunnen de jongeren onder ons meekomen bij het zingen van dit lied? Is de taal van de belijdenis niet tijdgericht en weerspiegeling van een bepaald levensgevoel? We drukken ons immers in iedere tijd weer anders uit, omdat de beleving van de dingen steeds weer anders is. A. van der Dussen is hierop nader ingegaan in zijn interessante artikelenserie in "Opbouw", de nrs. van 1-6-'84 tot 29-6-'84 over: Het functioneren van de belijdenis. In het vierde artikel besteedt hij uitvoerige aandacht aan de tijdgerichtheid van de belijdenisgeschriften. Hij schrijft o.m.: "De wereld van het 16e en 17e eeuwse West-Europa is mensen, die opgroeien bij kernwapens en milieuvervuiling, bij feminisme en Sovjet-dissidenten totaal vreemd. En daarom zijn ook de 16e en 17e eeuwse belijdenisgeschriften nauwelijks in staat uitdrukking te geven aan hún geloofsbeleving, aan hún belijden van Jezus Christus als Heer. Daarvoor zijn de Catechismus, de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels veel te tijdgericht. Met dat woord "tijdgericht" bedoel ik een compliment te geven: met opzet spreek ik niet van "tijdgebondenheid". Dát woord spreekt een oordeel uit; het verwijt geschriften kinderen van hun tijd te zijn met alle kortzichtigheid van dien. Het woord "tijdgerichtheid" echter geeft aan, dat de drie formulieren van enigheid in uiterste betrokkenheid ingingen op de vragen van hun tijd, met hun gezicht naar die tijd toestonden. Dat is een zeer grote verdienste" ("Opbouw", pag.194). Maar bij

al wat gelijk gebleven is, is er in de loop der eeuwen in de wereld ook ontzaglijk veel veranderd. Het Koninkrijk Gods kent geen status quo en ook het kwaad in de wereld raakt volgroeid. Het is beide een proces waarop de kerk in haar belijden moet leren inspelen wil ze niet ernstig aan actualiteit inboeten. Van der Dussen ziet hier een duidelijke taak voor de kerk in haar prediking en catechese om het belang van de erfenis van de Reformatie voor onze tijd te onthullen. Maar dat houdt tevens in, dat de kerk dan niet kan volstaan met het repeteren van wat lang geleden al gezegd is.

DE ONDERTEKENING VAN DE BELIJDENIS.

We binden ons aan de belijdenis van de kerk, omdat we haar aanvaarden als in overeenstemming met Gods heilig Woord. We hebben altijd geponeerd, dat een belijdenis slechts kerkelijk gezag heeft. We kunnen ook zeggen: een belijdenis heeft geen direkt gezag, maar slechts afgeleid gezag. De kerken hebben zich verbonden die belijdenis te aanvaarden en te handhaven - dat is het gemeenschaps motief, dat hier een rol speelt. De belijdenis kan veranderd worden. En moet veranderd worden als mocht blijken, dat een deel daarvan indruist tegen Gods Woord. Gods Woord is norma normans, de confessie norma normata.

De verandering van de confessie is echter geen zaak, die elk kerklid op eigen houtje kan regelen. Alleen de kerkelijke vergaderingen hebben daartoe bevoegdheid. De ondertekening van de belijdenis geschiedde al in de 16e eeuw. Op de eerste synode, de eerste nationale Synode, die in de Noordelijke Nederlanden gehouden werd, in Embden in 1571, werd ze aan de orde gesteld. De leden van deze synode besloten zelf de NGB te ondertekenen om de eendracht in de leer tussen de Nederlandse kerken te bewijzen. De synode wendde zich ook tot alle Nederlands kerkedienaars, die niet ter synode aanwezig waren en vermaande hen eveneens de belijdenis te ondertekenen. Verder gold dezelfde maatregel voor hen, die zouden worden geroepen tot de dienst van het Woord. Zij moesten ondertekenen voordat zij in dienst traden. De ondertekening van de NGB is lang vóór de Dordtse synode van 1618-1619 regelmatig op de kerkelijke vergaderingen ter sprake geweest. De synode van Den Haag (1586) eiste de ondertekening van de NGB van de predikanten op straffe van schorsing als zij weigerden. Verder geven wij nu het woord aan G. Janssen, die in het "Kerkblad voor de Nederlands Gereformeerde Kerken in de provincies Gelderland en Overijssel", vijfde jaargang, nr. 3 het volgende schrijft en dan de tekst van het Dordtse Ondertekeningsformulier weergeeft: "Dat het in de loop der geschiedenis tot een strak geredigeerd ondertekeningsformulier kwam is te danken aan het optreden van de Remonstranten, die de soevereine genade Gods tekort deden en toch wilden doorgaan voor getrouwe leraren der kerk, die zich geheel aan Gods woord hielden. Ze hebben daarbij slinkse wegen bewandeld, daaraan hebben wij het ondertekeningsformulier te danken, dat door de Dordtse synode van 1618/1619 is opgesteld". Het ziet er als volgt uit, overgezet in ietwat moderne spelling door ds. H. Bouma in diens boekje "Kerkenordering van de Geref. Kerken in Nederland": "Wij ondergeschreven Bedienaren des Goddelijken Woords, resorteerende onder de classis van N.N. verklaren oprechtelijk in goeder consciëntie voor den Heere, met deze ondertekening, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle de artikelen en stukken der leer in de belijdenis en den Catechismus der Gereformeerde Nederlandse Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over eenige Punten der Voorzeide Leer in de Nationale Synode Anno 1619 te Dordrecht gesteld, in alles met Gods Woord overeenkomen. Beloven derhalve, dat wij de Voorzeide Leer naastelijk zullen

leeren en getrouwelijk voorstaan, zonder iets tegen deze Leer, 't zij openlijk of heimelijk, directelijk of indirectelijk te leeren of te schrijven. Gelijk ook, dat wij niet alleen alle dwalingen daartegen strijdende, en met name ook die in de voorzeide Synode zijn veroordeeld, verwerpen, maar ook zullen tegenstaan, wederleggen en helpen weren. En indien het zou mogen gebeuren, dat wij na dezen eenig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide Leer of eenig punt derzelve kregen, beloven wij, dat wij het noch openlijk noch heimelijk zullen voorstellen, drijven, prediken of schrijven, maar dat wij het vooraf den kerkeraad, classis of synode zullen openbaren, om door deze geëxamineerd te worden, bereid zijnde t' aller tijd ons aan het oordeel derzelve gewilliglijk te onderwerpen, op poene dat wij hiertegen doende metterdaad (ipso facto) van onze diensten gesuspendeerd zullen zijn. En indien de kerkeraad, classis of synode t' eeniger tijd om gewichtige oorzaken van nadenken zou goedvinden, tot behouding van de eenheid en zuiverheid der Leer, van ons te eischen nadere verklaring van ons gevoelen over eenig Artikel der voorzeide Belijdenis van den Catechismus of van de verklaring der Nationale Synode; zoo beloven wij ook mitsdezen, dat wij t' aller tijd daartoe bereid en willig zullen zijn, op poene als boven, behoudens het recht van appèl, ingeval van bezwaarnis, gedurende welken tijd van appèl wij ons naar de uitspraak der Particuliere Synode zullen regelen. (Acta van Dordrecht, 1618-1619, Sessie 164)".

Ter toelichting of ter nadere verklaring wordt nog het volgende bepaald: De kerken zullen vermaand worden, als de herders bij de ondertekening van 't boven-gemelde formulier beloven, t'aller tijd bereid te zullen zijn om hun meening van de Leerstukken des Geloofs op de begeerte der Broederen, breeder te verklaren, dat zulks niet zo te verstaan zij, alsof zij daartoe altijd, op een iegelijk believe, gehouden waren (opdat de rechtzinnige leeraars niet tevergeefs verdacht worden gemaakt), maar dan eerst als zij rechtvaardige oorzaken van verdenkingen gegeven zullen hebben, waarvan het oordeel zal staan aan de kerkelijke vergadering. (Acta van Dordrecht 1618-1619, Sessie 164)

Wij voegen er nog aan toe, dat de Remonstranten een bepaald revisionisme voorstonden. De veranderlijkheid hief bij de Remonstranten principieel de vastheid op. De belijdenis moest telkens "stilstaan". Op elke synodale vergadering moest de belijdenis worden voorgelezen, niet opdat allen er hun instemming mee zouden betuigen, maar opdat er bezwaren tegen konden worden ingebracht. Zo kwam men niet aan een eind, want men ging van revisie tot revisie steeds voort.

DE VERANDERINGEN IN 1816.

In het jaar 1816 werd het juk van een nieuwe organisatie door koning Willem I aan de kerken opgelegd. Dit reglement ging volledig buiten de kerken om, die in gebondenheid aan de Schrift zelf hebben te beslissen over de organisatie. De kerk zou voortaan worden geregeerd door de synode en de classicale besturen. Hiermee werd het grondbeginsel van de DKO art. 85 waarin werd bepaald, dat geen kerk over andere kerken en geen dienaar over andere dienaren enige heerschappij zal voeren, opzij gezet. In 1816 werd er ook iets over de leer van de kerk bepaald. Er kwam leervrijheid. Tot die tijd beloofden de kandidaten aan te nemen en hartelijk te geloven "de leer welke overeenkomende met Gods heilig Woord in de aangenomen formulieren van enigheid vervat is". En dit werd uitgelegd als: "in zoverre zij overeenkomt met". Maar dit "overeenkomende" werd vervangen door "overeenkomstig". Er

kwam dus voor die predikanten vrijheid om zèlf te bepalen in hoeverre de belijdenisgeschriften overeenkomen met het Woord van God. Zo werd de kansel opengezet voor alle wind van leer! 1618 - 1816 - het is het verschil in het ondertekeningsformulier tussen quia en quatenus - omdat en voorzover. Het behoort, als ik het zo mag uitdrukken, tot één van de verdiensten van de afscheiding van 1834, dat de vaders in reformatorische zin teruggrepen naar de KO en het formulier van Dordt. Ze hadden aan den lijve ondervonden hoe in het NH kerkinstituut 1816 verwoestend had gewerkt.

ZIJN WIJ ZO KLAAR?

Zijn wij zo klaar? Nee. Want er valt over de binding aan de belijdenis nog heel wat te zeggen. In de loop der tijden zijn er altijd lieden geweest, die een letterlijke binding aan de confessie voorstonden. Ook de Dordtse vaders waren daar absoluut niet vrij van. Maar Calvijn dacht er destijds heel anders over. Hij ontkende niet, dat letterlijke binding aan de belijdenis van betekenis kan zijn. Soms kan een klinker, een enkele klinker heel belangrijk zijn. Het bestaan van de kerk heeft eens gehangen aan een enkele "i". Dat was in de strijd tussen de homoousianen en homo-Iousianen uit het begin van de kerkhistorie. "Wanneer de expressie van een fundamenteel stuk ter zaligheid onmiddellijk met dat stuk zelf samenhangt, is de letterlijke binding noodzakelijk. De fout is echter, dat ze wordt veralgemeeniseerd. Dan pleegt men in de letterlijke binding afgoderij met de belijdenis. Men vergeet, dat de belijdenis maar een menselijk antwoord is". (H. Volten). Toch heeft Calvijn eens in een conflict met Caroli geweigerd zich te laten vastpinnen op bepaalde woorden. Caroli beschuldigde Calvijn van heterodoxie, omdat hij in z'n eerste catechismus, die van 1537, de termen "drieëenheid" en "persoon" (in de leer van God) niet had gebruikt. Caroli eiste toen van Calvijn, dat deze de oecumenische geloofsbelijdenissen zou ondertekenen om daardoor een bewijs te geven van zijn orthodoxie. Hoewel Calvijn, die toen net 28 jaar en nog niet zo bekend was als later, ten gevolge van laster van Caroli reeds door de Zwitserse kerken en predikanten van ketterij werd verdacht, weigerde hij pertinent aan Caroli's eis te voldoen. Niet omdat hij tegen die confessies bezwaren koesterde. Ook niet omdat hij het gebruik van de woorden "drieëenheid" en "persoon" afkeurde ". . . . . " Calvijn weigerde aan de eis van Caroli te voldoen, omdat hij zich verzette tegen de "tyrannie", dat iemand voor een ketter zou worden gehouden als hij niet instemt met wat een ander voorschrijft en tegen de "tyrannie" dat wanneer t.a.v. de "zaak" (res) der confessie zekerheid bestaat, het geloof aan "woorden" en "lettergrepen" zou worden gebonden". (Beide citaten zijn uit twee verschillende boeken van C. Veenhof.)

Met dit alles liep parallel het verschil tussen vorm en inhoud. Is dat een wezenlijk verschil? Mag je het één van het ander metterdaad onderscheiden? Abraham Kuyper heeft zich met deze materie uitvoerig beziggehouden. Hij stelde, dat de wet van het geloof en van het leven voor hem alleen Gods Woord was en bleef en dat al het andere aan wisselvalligheid onderhevig was. "Er is in elke Belijdenis te onderscheiden tussen de zaak, die men belijdt en de vorm, waarin dat belijden wordt uitgedrukt". . . . "Stem ik dus" aldus A. Kuyper, "volkomen de onderscheiding tussen **SUBSTANTIE** en de **VORM** der belijdenis, zelfs tussen een **QUIA** en **QUATENUS** toe, hierin verschil ik van vele broeders, dat ik ook die vorm niet aan de gissing, aan de willekeur, aan de inval van de enkele wil overlaten, maar evenals de **SUBSTANTIE** aan de **KERK** vraag, mits die vorm niet verstone, de beweging van

het gemeentelven volge op de voet; en dat ik evenzo de onderscheiding van het quia en quatenus niet aan elks goeddunken prijsgeef, maar ter beslissing opdraag aan de macht, die over allen en dus ook over de prediker staat: aan de Gemeente, sprekend in haar wettig, geestelijk, door het gebed geheiligd orgaan". Deze uitspraak van Dr. A. Kuyper werd in 1920 door Prof. H.H. Kuyper met hartelijke instemming overgenomen in "De Heraut" en door Prof. K. Schilder als een leerzaam stuk betiteld, waarin A. Kuyper juiste dingen zei, volgens een artikel in "De Reformatie" in 1940. In datzelfde verband heeft A. Kuyper ook geschreven over het ius discretionis. Want aan de andere kant achtte Kuyper een strenge handhaving der formulieren ongereformeerd. Wat moet onder dat ius discretionis nu worden verstaan? Kuyper zegt er dit van: "Maar ook binnen de grenzen van het instituut was bezwaar, was bedenking, was afwijking ten volle geoorloofd, mits onder de bedingen door de medecontractanten, d.i. het kerkbestuur erkend en onder reservering zijner rechten". Kuyper bedoelde hiermee te zeggen, dat bepaalde afwijkingen van de belijdenis te tolereren waren wanneer ook de andere partij i.c. de generale synode daarin had bewilligd. Er zijn altijd twee partijen, die iets met de confessie te maken hebben. Dat zijn wij en dat is de kerk. Hier gaat het dus niet meer om een quia of quatenus, zoals in 1816, maar om een quia en quatenus.

Maar dat quatenus raakt dan niet meer de directe inhoud van het belijden van de kerk. Er waren er, die om aan de moeite van één en ander te ontkomen hun toevlucht zochten tot een uitspraak van de synode van La Rochelle (1607), waarin staat, dat de belijdenis alleen kracht en gezag heeft in hetgeen zij wil belijden. Daarom durfden zij vrijmoedig te schrijven, dat zij de kerk in art.4 van de NGB betwisten, dat de brief aan de Hebreëen aan Paulus moest worden toegeschreven en in art.35, dat Judas aan het H.Avonddmaal heeft deelgenomen. Maar of iedereen steeds in de gaten heeft gehad, dat een beroep op La Rochelle betekende de loslating van de letterlijke binding aan de belijdenis waag ik ernstig te betwijfelen.

We willen ook nog enige aandacht wijden aan wat de grote theoloog Herman Bavinck over deze belangrijke materie geschreven heeft. Een citaat uit zijn bekende "Gereformeerde Dogmatiek" B 4, blz 63 uitgave 1928 is veelzeggend: "De Schrift is alleen norma en regula fidei et vitae (norm en regel voor geloof en leven); de belijdenis verdient alleen geloof, omdat en in zover zij met de Schrift overeenkomt en blijft, als feilbaar mensenwerk revisibel en examinabel aan de Schrift. De confessie is dus hoogstens norma secundaria, non veritas sed doctrinae in aliqua ecclesia receptae (een secundaire norm, niet van de waarheid, maar van de leer welke in één of andere kerk is aanvaard) en daarom alleen bindend voor allen, die in gemeenschap met de kerk willen leven". Bavinck wijst er steeds weer op, dat wij in de confessie moeten onderscheiden tussen fundamentele en niet fundamentele artikelen. Ook Calvijn maakte deze onderscheiding om niet elke separatie van de door hem gereformeerde kerken te legaliseren. Want je houdt zo op den duur geen kerk meer over. Of je moet in ontzettende hoogmoed de kerk alleen maar op jezelf betrekken en dan roepen na alle afwijzingen en scheuringen: "De kerk, dat ben ik!". Maar waar de Christus dan gebleven is hoeft niemand te raden. Zelfs de synode van Dordrecht heeft de genoemde onderscheiding gehanteerd en in praktijk gebracht. Toen zij nl. aan de approbatie van de NGB toekwam, heeft zij bij de goedkeuring daarvan "de poincten der kerkelijke regeeringe" van deze goedkeuring uitgesloten. Er was nl. een aantal leden der synode - de afgevaardigden van de Engelse, episcopaaalse kerk - die het met deze "poincten" niet eens waren! Niemand

ter synode heeft eraan gedacht deze mensen als ongereformeerd te beschouwen of als niet - volwaardige synodeleden te discrimineren (C. Veenhof). Bavinck vraakt de ontwikkeling van de na-reformatorische orthodoxie. De mensen werden in de waan gebracht, dat het in het geloof vóór alles aankwam op de instemming met de belijdenis, de zuiverheid van de leer. Maar in de reformatie was de zaak van het geloof meer een zaak van het hart dan van het hoofd, een vertrouwen op Gods genade en een verzekerdheid van het heil. In dat kader heeft Herman Bavinck die overbekend geworden woorden geschreven: "Men belijdt thans zijn geloof niet meer, men gelooft alleen nog zijn belijdenis". Zo is de weg gebaad naar rationalisme en piëtisme.

RONDON DE VRIJMAKING

Het zou de moeite lonen nog eens apart en diep in te gaan op de verschillende aspecten van de Vrijmaking. We willen ons in deze lezing beperken tot het confessioneel aspect. Op onvoorstelbare manier propageerde de dogmaticus van de VU, Prof. Hepp in de dertiger jaren een binding aan de confessie, welke zich uitstreckte tot alle woorden, uitdrukkingen, bewijsvoeringen. Daardoor werd bij voorbaat elke vorm van kritiek op de belijdenis uitgesloten. Dit alles liep uit op een bindend-verklaring van een bepaalde interpretatie van de belijdenis der kerk. Dat kwam dan voort uit het indragen van eigen dogmatische inzichten in het geheel van het belijden van de gemeente van Christus. En zo opgevuld en aangevuld werd het aan de kerken gepresenteerd en eiste men instemming. Een duidelijk voorbeeld van deze fatale methode is de uitleg van art. 33 NGB betreffende de sacramenten. Men stelde, dat dit artikel leerde, dat de sacramenten inwendige aanwezige genade in het mensenhart verzegelen. Toen H.J. Schilder als candidaat in 1944 hiermee niet akkoord ging op schriftuurlijke gronden werd hij van de kansel geweerd en ging zijn intrede in de kerk van Noordeloos niet door. Een man als A. Janse heeft zich scherp gekeerd tegen het steeds weer opduikend kwaad in de kerk, dat men de belijdenis gaat lezen, behandelen en uitleggen als een wetenschappelijk theologisch geschrift. Maar dit is niet toegestaan, want het karakter van een confessie is gans anders dan dat van een theologisch traktaat. C. Veenhof heeft het standpunt van Schilder (K. Schilder) ten aanzien van de confessie als volgt samengevat: "Vooreerst: binding aan de belijdenis betekent alléén binding aan de duidelijke uitspraken daarvan, d.w.z.: aan dat wat de belijdenis ondubbelzinnig materieel leert.

Voorts: niemand is confessioneel gebonden aan uitspraken OVER de belijdenis - aan uitleggingen, interpretaties daarvan, aan conclusies daaruit - ook al komen die van grote mannen, of zelfs van kerkelijke vergaderingen. Vervolgens: voor allerlei "beschouwingen" over en naar aanleiding van wat in de confessie wordt beleden moet in de kerk volledige ruimte zijn. Uiteraard voorzover deze beschouwingen niet in conflict komen met wat de kerk duidelijk in haar belijdenis uitspreekt.

Verder: ten aanzien van deze "beschouwingen" moet er in de kerk vrijheid van profetie bestaan, daarover moet vrije discussie mogelijk zijn en ook werkelijk gevoerd worden, zonder wantrouwen te kweken of verdacht te maken. En tenslotte: een kerk moet zich ervoor wachten over van alles en nog wat confessionele uitspraken te doen. We hebben aan de bestaande confessie genoeg". (Zie: C. Veenhof, "Om kerk te blijven", pag 101-102) We weten waar het alles op uitgedraaid is: het opblazen van meningsVERSCHillen tot leerGESCHillen. De gen. synode deed leeruitspraken, bekleedde ze met goddelijk gezag en eiste onvoorwaardelijke onderwerping, met als gevolg

daarvan weer ettelijke schorsingen, afzettingen, etc. Een kerkscheuring in oorlogstijd werd een afschuwelijk feit. Nu schaamt men zich ervoor, maar daar koop je niet alles voor. Een generale schuldbelijdenis heb ik nog nooit gehoord.

En dan de zestiger jaren. Zeker zo vreselijk is men toen te werk gegaan. Vele predikanten en andere ambtsdragers en duizenden gemeenteleden zijn het slachtoffer geworden van een tiranniek drijven van de meerderheid, waardoor vele echt confessionele christenen buiten de kerk, buiten die bepaalde vrijgemaakte kerken zijn komen te staan. Tot op vandaag worden zaken als de Open Brief en de kwestie Telder (Telder erkende, dat hij op een bepaald punt van de belijdenis afweek) opgeklopt en den volke voorgehouden om aan te tonen, dat er voor onze kerken geen toekomst is. Men vergenoegt zich met een puur vertekend beeld van onze kerken. Wanneer er geen eerlijke situatieschets wordt geleverd, zal er nooit sprake kunnen zijn van werkelijke eenwording. Er zijn heel wat voorbeelden te noemen uit de recente kerkgeschiedenis waaruit blijkt, dat zelfs hooggeleerde heren bezwaren koesterden tegen een onderdeel van de belijdenis der kerk en dat ook publiceerden zonder dat hun een strobreed in de weg werd gelegd. Ik denk alleen maar aan K. Schilder wat betreft zijn bezwaar tegen zondag 10 HC. en art. 35 NGB en aan Prof. Deddens, die bezwaar koesterde tegen wat de NGB in art. 30 zegt over de positie van de diakenen ten opzichte van de kerkeraad.

VANDAAG

We zullen tijd en wijze moeten kennen. Dat behoort bij de wijsheid naar de Schriften. In een tijd van confessionalisme zullen we moeten accentueren, dat het gezag van een confessie slechts betrekkelijk is. We dienen ons steeds, maar dán zéker te wachten voor een nevenschikking in het taalgebruik waaruit men gauw de conclusie kan trekken, dat er voor ons maar weinig zit tussen Schrift en belijdenis. De uitdrukking: Op basis van Schrift en belijdenis is principieel fout. Men zal aan de andere kant in een tijd van voortgaande deconfessionalisering de waarde, de kracht en de betekenis van de belijdenis moeten benadrukken. De belijdenis is geen vergeeld stuk papier in een vitrine, maar de actuele uitdrukking van het geloof der kerk. Dát geloven wij, dát belijden wij ..... Ik stem in met de opmerking van Groen van Prinsterer, die sprak van een onbekrompen doch tevens ondubbelzinnige aanvaarding en handhaving van de Drie Formulieren van Enigheid. Een dergelijke terminologie bakent een bepaald spanningsveld af. Laten we geen poging ondernemen uit dat spanningsveld weg te vluchten, want het leidt tot een finale ontsporing. Het IN ALLES van het Dordtse Ondertekeningsformulier kan men beter laten vervallen of vervangen door IN ALLE DELEN zoals de (vrijgemaakt) geref. hebben gedaan ter synode van Groningen - Zuid, 1981. We leven niet meer in de 17e eeuw toen een dergelijke strakke redenering noodzakelijk bleek. De héle belijdenis is een naspreken van Gods Woord! Homologeïn - hetzelfde zeggen. Dat belijden gebeurt uiteraard op een ménselijke manier. Dat is óók een kant van de zaak, die we nooit uit het oog mogen verliezen. Daarmee is alles gezegd! Wie meer wil zeggen loopt het risico teveel te zeggen en daarmee gewetens te binden aan wat boven de Schriften uitgaat.

Enschede, 29-9-1984/29 juni 1992

O. Mooiweer.

Geraadpleegde en ter nadere oriëntatie aanbevolen literatuur:

01. Ds. H. Bouma: "Kerkenordening van de Gereformeerde kerken in Nederland", Enschede - 1948.
02. Dr. H. Bouwman: "Gereformeerd Kerkrecht" Deel II, 2e onveranderde druk - Kampen 1970.
03. Dr. J.M.R. Diermanse: "Het fundamentele en het fundament" Franeker z.j.
04. Drs. A. v.d. Dussen: "Het functioneren van de belijdenis" - 5 art. in "Opbouw", van 1-6-'84 tot 29-6-'84.
05. Dr. J. van Genderen: "De betekenis der belijdenis" - Haarlem -z.j.
06. Dr. J. van Genderen: "De Reformatorische belijdenis in discussie" 's Gravenhage 1971.
07. Ds. G. Janssen: Artikelen in Kerkblad voor NGK in de prov. Gelderland en Overijssel - 5e jaargang - nrs. 1,2,3.
08. Ds. J. Meester: "Wat is gereformeerd?" Amsterdam 1965.
09. Dr. D. Nauta: "De verbindende kracht van de belijdenisgeschriften" Kampen 1969.
10. Prof. C. Veenhof: "Prediking en uitverkiezing" Kampen 1959
11. Prof. C. Veenhof: "Om kerk te blijven" Amsterdam 1966.
12. Ds. H. Veldhuizen en Drs R.H. Kieskamp: "Wij belijden". De NGB toegelicht - Kampen z.j.
13. Ds. H. Volten: "Rondom het belijden der kerk" Kampen 1962.